

Izhaja vsak četrtek in velja za poštalno vred ali v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 32 Din, pol leta 18 Din, četrt leta 8 Din. Izven Jugoslavije 64 Din. Naročnina se pošlje na upravnishvo »Slov. Gospodarja« v Mariboru, Koroska cesta št. 5. — List se dopušlja do odpovedi. Naročnina se plačuje vnaprej. Tel. interurban 113.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Posamezna številka stane 1.50 Din.

Uredništvo je v Mariboru, Koroska cesta št. 5. Rokopisi se ne vračajo. Upravnishvo sprejema naročnino, inserate in reklamacije. Cene inseratov po dogovoru. Za večkratne oglase primeren popust. Nezaprite reklamacije so poštalne proste. Čekovni račun poštne urada Ljubljana 10.603. Telefon interurban 113.

81. številka.

Maribor, dne 4. avgusta 1927.

61. letnik.

Konec kmetijske stranke.

Stranke umirajo slično kakor ljudje. V človeku poje ma življenska moč, sile, ki tvorijo življenje, pešajo, se zmanjšujejo, bolezninastopajo in se množijo, človek hira, življenska luč pojema, dokler ne ugasne popolnoma. — Življenje stranke tvori duh. Za stranko velja še bolj kakor za poedinega človeka: Duh je, ki oživlja. Telesa, ki se štejejo kot člani stranke, so mrtva tvarina. Ideje jim dajejo življenje.

Kmetijska stranka ni nikdar živela od idej, ker jih ni imela. Mesto idej, mesto načel, mesto programa, ki bi bil zajet iz duše slovenskega ljudstva, je imela demagoške fraze (besede), prazne obljube in zastrupljene hujskarije. To pa ni življenje duha.

Roditelj ji je bil liberalizem. Liberalne kukavice so bile zanesle svoja jajca v kmetijsko gnezda. Kmet bi naj bil ta liberalni zaplod negoval, gojil in hranil ter skrbel za nje govo rast. Ko se je ta zaplod razvil, ga je kmet prepoznal.

Ustanovitelj kmetijske stranke so prišli iz gosposkega liberalnega tabora. Poslani so bili od liberalne gospose, da bi podeželsko ljudstvo poliberalili in ga vpregli pred liberalni voz. Nepobitno dejstvo je, ki ga ni mogoče utajiti, da je slovensko protikrščansko svobodomiselnost dalo kmetijski stranki ne samo krepko duševno in gmotno podporo, marveč postanek in življenje. Brez liberalnih gosposkih kukavice bi po kmetijskih gnezdih nikdar ne bilo prišlo do tega liberalnega zaploda.

Kakoršen rod, takšno življenje in delovanje. Politika kmetijske stranke je že bila izpočetka prožeta z glavnim stremiljenjem: lastna korist. To pa je poglavito politično načelo in geslo liberalizma. Ko je ta stranka prvič poslala svoje zastopnike v beogradski parlament, so se pridružili tisti stranki, o kateri so smatrali, da jim je najbližja. To so bili srbski zemljoradniki (poljedelci). Tu pa niso našli smisla za svoje glavno politično načelo. Zato so se kmalu ločili od njih ter ustvarili lastno politično skupino. Kako je ta politična skupina delovala v Beogradu, to dokazuje vidovdanska ustava in vse njene težke in žalostne posledice na političnem in gospodarskem polju.

Samostojneže so se imenovali, pa so z veliko vmeno

»Združena slovenska gospodarska lista«.

Samostojni demokrati se čutijo slabe in osamljene. To njihovo čustvo je pravilno in odgovarja dejanskemu položaju. Samostojna demokratska stranka v parlamentu in v državi ne pomeni nič. Za njo se nikdo ne briga. Njene zahteve in njeni nasveti se prezirajo, za njene grožnje se nikdo ne zmeni. To je zasluzena usoda stranke, ki se ima za vso svojo moč, s katero je razpolagala, zahvaliti edino le denunciranju (ovaduštvo) slovenskih svojih bratov v Beogradu.

Ker se ta stranka ne more več opirati na vlast, bi se rada naslonila na druge stranke, da bi tako postala močnejša. Po noči in po dnevi se ji sanja o zlatem času narodnega bloka — zveze med radikalno stranko pod vodstvom Pašića in samostalno demokratsko stranko l. 1924-25 —, ko so vsaj voditeljem leteli pečeni piščanci v naročje. Tega

pomagali, kako se je Sloveniji odvezal kos za kosom njene samostojnosti. Kmetijce so se imenovali, pa so za kmeta storili samo to, da so naložili na njegove rame vse tiste ogromne davščine in davke, ki ga še sedaj tlačijo in pod katerimi omahuje. Slovensko stranko so se imenovali, pa so izpočetka se pridružili srbski stranki ter postali njeni člani, sedaj pa so člani hrvatske Radičeve stranke.

Stranki s takšnimi slabimi deli je slovensko ljudstvo samo napravilo konec. To je storilo z volilnimi kroglicami. Pri volilnih kroglicah je neka posebnost, ki je ne delijo z drugimi kroglicami. Druge kroglice zadenejo, če se v koga vržejo, volilne kroglice pa zadenejo tistega, v katerega se ne vržejo. In to je usoda, ki je zadela kmetijsko stranko tekom zadnjih let. Boleha in hira na pomanjkanju volilnih kroglic in pri septembarskih volitvah bo na tem umrla!

Smrtno hiranje kmetijske stranke se očituje v tem, da odpadajo od nje njeni vodilni člani po raznih okrajih. Pri teh volitvah nudi kmetijska stranka sliko razpršene črede. Kandidatne liste, ki so že vložene, ali pa se pripravljajo, so zunanji dokaz za to. Pucelj, Prepeluh, Novačan in učitelj Ivanjšič (pri Sv. Juriju ob Ščavnici), torej vseskozi nepokvarjena gospoda, so se pridružili Radiču, v vsakem o-ziru sposobnemu bojevniku zoper pokvarjeno gospodo. G. Jože Drogenik, nekdanji voditelj in glavni agitator kmetijske stranke na Štajerskem, je odšel v radikalno stranko. Urek, nekdanji glavni gromovnik kmetijske stranke v Posavju, je pristopil demokratski stranki ter sedaj kandidira na listi dr. Pivka. Istotako je Roškar s Cvena kmetijcem obrnil hrbet ter kandidira kot okrajni kandidat na demokratski listi dr. Pivka. Na isti listi kandidira kot namestnik okrajnega kandidata Jakob Zemljčič iz Radencev, ki je že pri zadnjih volitvah prestopil v demokratski tabor.

Tako so kmetijsko stranko zapustili njeni ustanovitelji in glavni voditelji na Štajerskem. Pri volitvah dne 11. septembra pa jo bodo zapustile še tiste kroglice, ki so bile pri zadnjih volitvah za njo oddane. Kmetijska stranka bo izdahnila v praznini volilnih skrinjic in nobeden ne bo rekel za njo: »Naj počiva v miru«, ker tega krščanskega konca ni zaslužila z nekrščanskim svojim življenjem!

lepega časa ne bo več nazaj. Tudi iz toliko zaželjene zveze vsaj z enim delom radikalne stranke ne bo nič.

Slovenski samostalni demokrati so svojo osamljenost tako globoko začutili v sreč, da so bili pripravljeni razpustiti svojo lastno stranko ter se vtopiti v Davidovičevi demokratski stranki. Pa so se Davidovičevci prestrašili, da bi se s tem utopljenec lastna voda preveč skalila. Zato so ponujenega utopljenca hvaležno ter odločno odklonili.

Ko z navideznim utopljenjem ni šlo, pa so zopet poizkusili svojo srečo na suhi zemlji. Vzpostaviti so hoteli napredno fronto, to je: zvezo vseh takozvanih naprednih strank: samostojnih kmetijcev, radikalov in socialnih demokratov. Komandanti te napredne fronte bi kajpada morali biti samostalni demokratski generali, ki bi morali biti nosilci kandidatnih list napredne fronte. Ker se druge

— In vi še pravite, da niste babjeverni . . .

Odposlanci oblasti se že pol ure mudijo v sobi štev. 13. Krog postelje sedijo: preiskovalni sodnik, kr. pravdnik, mlad praktikant in Adalbert Berci, redarni kapetan.

... Posvetimo tu par besed onemu nesrečnemu Berciju, ki si je lastno orožno končal življenje! Umrl je. Pokopali so ga. Razen dveh sinov ga ni nikdo objokal. Njegov spomin hrani le neznan kriz. Pa ni bil vsakdanji človek. Če že drugo ne, gotovo bi zaslužil, da mu kr. državno redarstvo postavi lep nagrobni spomenik. Ker je zraven napak velika zasluga Adalberta Berci, da se je redarstvo v Budimpešti, ki je bilo pred nedavnim tako zasramovano, dvignilo na evropski nivo.

Mnogo se je pisalo zoper njega, hudo so ga obtoževali kot zasebnika in kot javnega uradnika, toda vse eno me ni sram priznati, da sem mu bil do smrti prijatelj. Ob zadnji priliki, ko so ga zatožili radi zlorabe uradne oblasti, ker je brez sprejemljivega vzroka aretirjal nekega velemednega odvetnika, me je obiskal v pisarni in me prosil, da prevzamem zagovor. In dasi sem bil prepričan, da je protizakonito postopal, se niti trenutek nisem obotavljal. Izjavil sem da sem mu na razpolago. Sploh pa, kam bi tudi prišli, ako bi odvetnik odrekel zagovarjanje v slučajih, ko je tudi že sam prepričan, da je obtožba utemeljena? Po načelu enakosti so v kazenskem postopanju kr. pravdnik, sodnik in zagovornik enakovrstni faktorji; ramo ob rami, skupno si morajo prizadevati, da se pravica dožene. In kakor napačno razumeva svoj poklic kraljevi pravdnik, ki tudi takrat vložil tožbo, ko je potom pričanja dognano, da je obtožena oseba nedolžna, tako ne stoji na višini svoje naloge zagovornik, ki se proti svojemu prepričanju trudi, da bi rešil obtožena. Zagovor ima v takem slučaju le vlogo kontrole; vplivati mora, da varovaneu ne naložijo večje kazni, kakor jo zasluži. Tako razumevam plemeniti poklic zagovornika in zato sem prevzel brez obotavljanja zagovor Bercija. Mož, ki je zaslužil boljšo usodo, se je med tem ustrelil.

Napake je brezdvomno imel. Bil je svojeglaven, do surovosti nasilen in v tem tiči vzrok, da je bil povsod na slabem glasu. Dasi pa je imel napake, bi ga morali vse eno spoštovati, kakor hudega lovskega psa, ki mora biti privezan, na lovu pa ga ni mogoče pogrešati. Smelo trdim, da policija v Budimpešti ni nikdar imela bolj spretnega in

stranke niso hotele zadovoljiti z ulogo vojaških prostakov, ki bi samo morali nositi svojo kožo v boj za samostalne demokratske generale, je napredna fronta ostala — pobožna želja »Jutra« in njegovih zapovedovalcev.

Toda »Jutrovi« so iznajdljivi ljudje. Oni stoje na stališču, da se da najti tudi to, kar ni in ne eksistira. Napredne fronte ni. Iz tega enostavnega razloga je ni, ker se tiste stranke, na katere se je samostalna demokratska stranka obrnila s povabilom za združitev, niso povabilu odzvale, marveč so skupno fronto s samostalnim demokrati odklonile. »Jutrovi« pa si znajo pomagati. Vzeli so na svojo demokratsko kandidatno listo, koje nosilec je dr. Pivko, nekaj osebnosti iz nekdanje kmetijske stranke, odnosno iz narodno socialne stranke, in napredna fronta je gotova. Ker še vendar nimajo upanja, da bi na limanice napredne fronte nasledlo dosti kalinov, pa so porabili še eno preslepilno sredstvo: dali so svoji kandidatni listi naslov »Združena slovenska gospodarska lista«. S tem pa so se gospodje samostalni demokratje najhujše urezali. Obstoji že namreč: »Združena slovenska gospodarska lista, in to je lista tistih Slovencev, ki so vsled gospodarstva samostalni demokratov pri Slavenski banki izgubili milijone. Ali mislijo gospodje demokrati, da je v Sloveniji še neumnih mišk, ki bi se dale ujeti v past »Združene slovenske gospodarske liste«?!

Socialna demokracija v pravi luči.

Socialni demokrati ali socialisti, kakor se tudi imenujejo, obetajo svojim vernikom raj na tem svetu. Nebesa prepustimo angelom, vrabcem in duhovnikom: to je njihovo geslo.

Tega so se naučili od svojega ustanovitelja in glavnega učitelja Karla Marxa, nemškega žida, ki je učil, da se da splošna sreča in zadovoljnost doseči edino le z odpravo zasebne lastnine in z upeljavo splošne lastnine na zemlji in vseh proizvodnih sredstvih. Ko bo izginil poslednji samostojni kmet, obrtnik, trgovec in industrijalec ter bodo vsi ljudje delavci v službi države ali naroda, bo napočila doba toliko zaželjenega raja na zemlji. Ta nauk se po svojem učeniku Marxu imenuje marksizem. Kako pa se godi tistim, ki hočejo po teh načelih doseči srečo in blazenost, dokazujejo vsi oni, ki so to poskušali, pa niso dosegli. Sama Marxova hči je svoje življenje končala s samoumornom.

Ker se marksistični program, ki mu služi socialna demokracija, dejansko ne da izvršiti, ga hoče socialna demokracija nadomestiti s praznimi obljubami in s strastnim hujskanjem zoper obstoječi red in zoper vse druge stano ve. Tako hoče delavce ohraniti v stanju večne razburjenosti in nezadovoljnosti.

Kam pa to razburjevanje vodi, so dokazali nemiri na Dunaju 15. julija t. l., ki so se izprevrgli v pravcati poskus revolucije zoper državni red avstrijske države. Požiganje, ropanje, morenjenje: to so bila sredstva, s kojima je nahujskana množica na Dunaju hotela izsiliti delavski diktatorat. Neposredni voditelji dunajske delavske pobune so sicer bili komunisti, toda odgovornost za žalostne dunajske dogodke pada v isti meri tudi na socialne demokratje.

Komunisti sami niso tako številni, da bi mogli vprizoriti takšne dogodke, kakor so se 15. julija in nasledni dan

uporabljivega izsledovalca, kakor je bil Adalbert Berci. Ako bi bil slučajno stopil v službo pariškega ali london-skega redarstva, bi mogoče danes govorili o njem, da je eden največjih redarskih talentov. Komu ni znano, da je ravno on izsledil storilec najbolj zamotanih zločinov? Na splošno je bilo že znano, da Berci vse izsledil. Ako je redarstvo naletelo na bolj zamotan zločin, brez njega ni začelo z izsledovanjem. Napel je vse sile, neutrudljivo delal in se je kot kragulj spustil na zločinca, ko mi slutil in je že mirno užival sad svojega greha. Niti najmanjšega in najbolj neznanega sledu ni izpustil in često je ravno s pomočjo takega sledu prišel do grešnika. Ni bil pravnik; v zaslišanjih je žvižgal na sodne predpise, priznati pa se mora, da je izvršno izpraševal. Pogleda ni obrnil od osumljenca, kot da mu hoče videti v dušo; na vsako kretnjo je pazil, ko da hoče dognati, katero izmed stavljenih vprašanj ga zadene najbolj neugodno in ako je dosegel svoj smoter, se je čer ure dolgo sukal krog tistega, dokler se zločinec ni zatel v protislovja. V takih slučajih je potem imel lahek posel. Nadvse prebrisan je moral biti zločinec, ki je tudi iz teh križajočih se vprašanj izšel nepoškodovan . . .

Sploh pa ni moja naloga, da držim o njem spominski govor. Nekdo se že najde na redarstvu, ki zadosti dolžnosti. Čas je že, da se vrnemo v sobo št. 13.

Nikolaj Berenyi, ki so ga pončili umorili, leži v postelji. Ne da se spoznati, da je umrl nasilne smrti. Krog 30—32letni, zelo lepi mladi človek vzbuja v prvem trenutku vtis, ko da po prelupani noči še sedaj spi. Na obrazu nobene sledi o smrtnem boju. Oči zaprte, usta napol odprta. Dozdeva se, da je bil med spanjem umorjen. V srce so ga zabodli in umrl je, ne da bi se po zabodljaju vsaj za trenutek prebudil. — In ni drugega znaka za zločin kot rana. Na spalni srajci in na odeji par kapljice krvi. — Obleka lepo urejena, pod zglatnikom velika denarnica iz usnja, v njej tritisoč goldinarjev; zlata ura, prstani na nočni omari, torej najbrž ni žrtve razbojniškega umora.

Preiskovalni sodnik izprašuje hotelskega vratarja:

— Kdaj je prišel g. Bernyi domov?

— Ob desetih zvečer.

— Ali niste opazili, da je bil bolj nervozen kakor navadno?

(Dalje prihodnjik.)

Dr. Guthi Loma:

1

GRBAVEC.

Detektivski roman. — Iz madžarščine prevedel F. Kolenc.

I.

Kaj se je zgodilo v »Belem krokarju«?

Deveta ura jutraj. G. Braun, spoštovani najerarnik hotela »Beli krokar«, s prepadlim obrazom, obupno trka sem tertje po hodnikih I. nadstropja. Knjigovodjo, ki ga hoče eno in drugo vprašati, surovo odriva, nastavljenec v pekel pošilja in strašno kolne. Sedaj izstopi iz sobe št. 8 mlad uradnik pravosodnega ministrstva, ki že dolgo vrsto let stanuje v »Belem krokarju«.

— Kaj je, gospod Braun? Kaj se vam je zgodilo?

— Joj, niti ne vprašajte! Konec je mojemu dobremu imenu! Lahko zaprem hotel . . . Kakor že čitam v večernih listih, ki jim je le za senzacijo: »Grozen umor v Belem krokarju!« — »Tajnosti hotela!« — »Strahotna drama v Belem krokarju!« — Oh, moj Bog, kaj takega se še ni zgodilo v mojem hotelu!

— Kaj je res kdo umorjen?

— 13. je umorjen. Zakaj je prišel ravno k meni stanovat? Uničil me je! Na beraško palico me je spravil!

Prvi natak se je z mehkim glasom vmešal:

— Siromak g. Berenyi! On ne more za to . . .

— Molčite! Vi ste vzrok vsemu! Vedeti bi morali, kak tuje figure hodijo ponoči v mojem spoštovanem hotelu. Kako pridejo noter? Kdo jih pusti v nastropje? Zakaj ne legitimirate sumljivih ljudi? Da, vaša malomarnost je povzročila to strašno katastrofo. Vse vas odpodim! Lahko greste! . . .

— No, no! Ni treba tako obupati. En — dva dni se bo razpravljalo o dogodku, potem pa pride kaka novejša senzacija in bo ta pozabljena, kot da se ni nič zgodilo. Hm, če bi bil babjeveren, bi rekel, da se skriva vzrok nesreče v št. 13. Vedite, g. Braun, da mora lastnik hotela pri numeriranju vrat številko 13 vedno preskočiti!